

פרשת ראה

(ע"פ הרב אליהו הופמן)

בפרשת ראה (יב, ב-ד), התורה מצווה אותנו להשמיד את כל מה שנשאר מעבודה זרה, כשניכנס לארץ. "אֵבֶד תִּאבְדֹּן אֶת כָּל הַמְּקֹמֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם, עַל הַהָרִים הַרְמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת, וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן. וְנִתְּצָתֶם אֶת מִזְבְּחֹתָם, וְשִׁפְרָתָם אֶת מִצְבְּתָם, וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ, וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן, וְאִבְדָּתָם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא. לֹא תַעֲשֹׂון כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם".

מדוע חייבת התורה להזהיר אותנו "לֹא תַעֲשֹׂון כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם". האם יעלה על הדעת שאנחנו מסוגלים להשמיד כלי קודש של המשכן, חס ושלום? רש"י מציע תשובה אחת: "אזהרה למוחק את השם, ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה". פירוש אחר: אומר התנא רבי ישמעאל: איך אפשר בכלל לחשוב שכן ישראל ישחית את המזבחות הקדושים? כוונת הפסוק היא: אל תפעל כפי שפעלו האומות שנזרקות מהארץ, שעוונותיכם יגרמו לבית המקדש של אבותיכם להיחרב! כלומר סיבה ותוצאה, על ידי חטאיכם, אתם תגרמו בלי ידיעתכם לחורבן בית המקדש.

הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף הבחין פעם בבחור שמהיר לשיעורו. הבחור נשא כיסא, ובפזיזותו, נתן מכה בקיר ושרט אותו. לפני שהתחיל את השיעור, הרב ציין שהבחור הזה, ברשלנותו, עבר על האיסור דלעיל. השולחן ערוך כותב (אורח חיים, קנ"ב) שבתי כנסת ובתי מדרשות של ישראל נקראים "מְקֹדְשֵׁי מַעַט". לכן אנחנו חייבים לנקוט בבתי כנסת ובישיבות, בהם אנחנו מתפללים, באותה זהירות כפי שאנחנו מחויבים לעשות בבית המקדש. "תבינו עד כמה אנו חייבים להיות זהירים במעשינו", הפטיר הראש ישיבה.

התשובה השנייה של רש"י, שהדבר משמש כאזהרה נגד כל מיני חטאים שעלולים, בסופו של דבר, לגרום לחורבן בית המקדש, מוכיח שאנחנו אחראים, לא רק לתוצאות הישירות של מעשינו, אלא גם להשלכות המרחיקות לכת שלהם, אפילו לכאלה שמעולם לא חשבנו עליהן. יש לנו נטייה לחשוב את עצמנו כבתוך חלל ריק; כשאנחנו חוטאים, אנחנו מזיקים לעצמנו ולנשמתנו, אבל זאת הבעיה שלנו, ולא של אף אחד אחר. אבל אין הדבר כך. בסופו של יום,

אנחנו נתבקש לתת דין וחשבון על כל התוצאות של מעשינו, גם על אלה שאין לנו מושג עליהם, ושאינו מכירים אותם.

רעיון דומה מופיע בגמרא במסכת גיטין. המשנה כותבת (גיטין, דף ל"ד עמוד ב') שבהתחלה, כשאלמנה באה לאסוף את חפציה ואת חלקה בנכסי בעלה המנוח, היו מחייבים אותה להישבע שהיא לא קיבלה דבר מקודם (כי אז, מגיע לה פחות). אולם, המשנה כותבת שמתוך דאגה לעונש החמור של שבועת שווא, בית הדין היה נמנע מלהשביעה, כדי למנוע שבטעות היא תישבע לשקר.

הגמרא (גיטין, ל"ה, עמוד א') מספרת: "אמר רב יהודה אמר רב. מעשה באדם אחד בשני (בשנת) בצורת שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה. והניחתו בכד של קמח (האלמנה שמה את הדינר בתוך כד של קמח, כדי לשמור אותו היטב) ואפאתו בפת, ונתנתו לעני (היא לא זכרה שהניחה מטבע, ואפתה לחם בקמח הזה). לימים, בא בעל הדינר ואמר לה: הבי (תני) לי דינרי. (היא לא מצאה את הדינר). אמרה ליה יהנה סם המות באחד מבניה של אותה אשה אם נהייתי מדינרך כלום (היא אמרה, שאחד מבני ימות, אם הייתה לי כל הנאה מהדינר שלך). אמרו, לא היו ימים מועטין עד שמת אחד מבניה. וכששמעו חכמים בדבר, אמרו: "מה מי שנשבע באמת כך, הנשבע על שקר על אחת כמה וכמה" (אם למי שנשבע באמת ככה מגיע לו – כי היא באמת לא נהנתה מהדינר – הנשבע על שקר, על אחת כמה וכמה (מגיע לו עונש חמור))."

הגמרא שואלת האם האשה לא אמרה את האמת כשהיא נשבעת שלא הייתה לה כל הנאה מהמטבע? עונים חז"ל האשה לא דייקה בשבועתה. היא חסכה מעט קמח, כי המטבע תפש מקום, שאילולי המטבע, היה שם קמח.

כשחז"ל שמעו על המקרה, הם הפסיקו לחייב את השבועה. "אם דבר כזה יכול לקרות למי שחשבה שהיא נאמנה לחלוטין, תארו לעצמכם מה העונש של אלמנה, שהיא אפילו במעט לא הוגנת בשבועתה!"

בעלי התוספות שואלים כשמישהו נשבע, לא ניתן להאשים אותו בשבועת שקר, אם לא היה בידו לדעת שהוא משקר, והוא נשבע בתום לב. לא הייתה לאלמנה מושג שהיא חסכה ללא ידיעתה קצת קמח כתוצאה ממטבע הזהב – אם כן, מדוע נענשה?

תשובת התוספות היא מבהילה: הדבר נכון שבעת השבועה היא הייתה חפה מפשע לגמרי. אולם, כשהיא קיבלה את המטבע לשמירה, היא ידעה שאם המטבע יאבד, היא תצטרך להישבע. בידיעה הזאת, ולאור חומרת השבועה, היא הייתה חייבת להיות זהירה יותר כשהיא החביאה את המטבע, ומכיוון שהיא שמה אותו בצנצנת הקמח, שבה הייתה אפשרות שהמטבע

יאבד, היא נחשבת לרשלנית ביחס לשבועה שהיא תידרש להישבע, למרות שהשבועה עצמה ניתנה בכוונה טובה. וזאת הסיבה שהיא נענשה.

הרב חיים מוולוז'ין כותב בספרו "נפש החיים" (א, ד) שהמטרה העיקרית בבנין בית מקדש ובקדשו אותו היא ללמד אותנו איך לקדש את עצמנו. יהודי עצמו נקרא מקדש מעט. הספרים נותנים ביטוי למושג הזה מהמילים של התורה בציווי בניית המשכן: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ, וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" (שמות, כ"ה, ח). בתוכו (בלשון יחיד) לא כתוב, אלא בתוכם (בלשון רבים), בתוך כל אחד ואחד! הזוהר כותב שלב היהודי הוא ההתגלמות האנושי של קודש הקודשים. והדבר מובן: אם הוא עצמו הוא המקדש, אזי לבו הוא גרעינו.

אם כן, כשאנחנו עוברים עברות, הדבר נחשב כאילו אנחנו גורמים לבית המקדש להיחרב פעם נוספת. (עיין ספר נפש החיים, הכותב שיהודי עם מחשבה לא נקייה גורם לחורבן גדול בהרבה מטיטוס הרשע כשנכנס לבית המקדש וטימא אותו). כשאנחנו פוגעים בזולת, הדבר נחשב כאילו שברנו אבן מהמזבח, או גרוע יותר, כאילו גרמנו לשם ה' להימחק.

לעומת זאת, כשאנחנו מקיימים מצוות, אנחנו בונים מחדש את בית המקדש (שייבנה במהרה בימינו – כלומר שה' ישתמש בימינו, ובמצוות שאנחנו מבצעים בהם, כדי לבנות אותו). כשאנחנו מתייחסים לזולת בכבוד, מקדמים את פניו בשמחה ומעודדים אותו, אנחנו מכבדים את בית המקדש, ומקיימים את המצווה של כבוד ומורא מקדש.

בחודש אלול, הבא עלינו לטובה, שימיו מיוחדים להתבוננות פנימית ולתשובה, חשוב במיוחד שנעניק התחשבות מיוחדת למושג של מקדש בתוך כל אחד מאתנו, גם בנוגע לעצמנו, וגם בגישתנו לאחר. יהי רצון שהזמן והמאמצים שאנחנו מקדישים לתיקון המקדשים האישיים שלנו, הם יהיו המבשרים של בניין בית המקדש בפסגת הר הבית בירושלים!